

UNIVERSITETET I TRONDHEIM
NORGES TEKNISKE HØGSKOLE
INSTITUTT FOR FYSIKK

Faglig kontakt under eksamen:
Professor E.H.Hauge
Tlf. 3631

EKSAMEN I FAG 74941 FASEOVERGANGER OG KRITISKE FENOMENER

Mandag 26. august 1991
kl.0900-1300

Tillatte hjelpebidler: Rottmann: Mathematische Formelsammlung
Barnett og Cronin: Mathematical Formulae
Godkjent kalkulator

Alle underpunkt i oppgavesettet har i utgangspunktet lik vekt.

Oppgave 1

- a Forklar kort hvordan en konstruerer Landaus fri energi for beskrivelse av kontinuerlige og svakt første ordens faseoverganger.

Anta at Landaus fri energi for en ferromagnet har formen

$$\Delta F = \frac{r}{2} \psi^2 + \frac{u}{4!} \psi^4 + \frac{w}{6!} \psi^6 \quad (1)$$

Her er $r = ar$, a en positiv konstant og $\tau = (T - T_c)/T_c$ den dimensjonsløse temperaturvariable. Anta videre at u avhenger av parameteren p (tenk på p som et ytre trykk) som $u = b(p - p_0)/p_0 \equiv b\pi$, der b er en positiv konstant.

- b La først $\pi > 0$ ($p > p_0$) og utled Landauteoriens forutsigelse for ordensparameterens temperaturavhengighet, $\psi_0(\tau)$ ($\tau < 0$), og for den tilhørende kritiske eksponent β .

- c Forklar hvorfor faseovergangen blir av første orden dersom π er konstant og negativ. Bestem faseovergangstemperaturen $\tau_0(\pi)$ som funksjon av π for $\pi < 0$. Tegn inn linjer for både første ordens og kontinuerlige overganger i parameterplanet (τ, π) .

- d La deretter $\pi = 0$. Bruk nå Landauteorien til her å bestemme $\psi_0(\tau)$ når $\tau < 0$. Hva er β i dette tilfellet?

I det ovenstående har vi tatt det for gitt at u og w er konstanter, mens τ varieres eksperimentelt. La oss nå se på et tilfelle der trykk og temperaturendringer henger sammen, slik at eksperimentene utføres langs en linje i (τ, π) -planet gitt ved

$$\pi = c_1 - c_2 \tau , \quad (2)$$

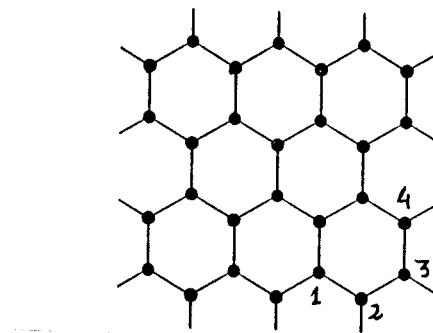
der c_1 og c_2 begge er positive konstanter.

- e Tegn vegen (2) i (τ, π) . Hvor i dette planet vil oppførselen utledet i pkt.b, henholdsvis pkt.d, dominere?

Eller spurt på en annen måte: Hvordan vil du vente at $\psi_0(\tau)$ oppfører seg i dette tilfellet, når τ økes mot 0 fra negative verdier [og π derved endres iflg. (2)]?

Oppgave 2

I denne oppgaven skal vi se på ordnede faser, med tilhørende faseoverganger, i atomære monolag adsorbert på en fast overflate med et sett adsorbsjonspunkter som danner et bikubemønster ("honeycomb lattice"), som på figuren.

- a Anta først at diameteren, d , til de adsorberte atomene er større enn avstanden, d_{12} , mellom nærmeste nabopunkter i adsorbsjons-gitteret (f.eks., 1 og 2 i figuren), men mindre enn avstanden, d_{13} , mellom nest nærmeste naboer (f.eks., 1 og 3 i figuren). Tegn en skisse av en ordnet fase i monolaget og argumenter direkte (uten å gå via k-rommet) for hvilken universalitetsklasse den tilsvarende faseovergangen tilhører.
- b Anta deretter at atomdiameteren, d , til adatomene oppfyller $d_{13} < d < d_{14}$ (med referanse til figuren). Skisser den ordnede fasen i dette tilfellet. Hvor mange ekvivalente ordnede faser finnes nå? Ta for gitt det faktum at faseovergangen til den ordnede fasen er kontinuerlig også i dette tilfellet, og foreslå universalitetsklassen. Forsøk å begrunne forslaget.

Oppgave 3

Ising modellen på det triangulære gitter skal studeres med 3-spinn celler, Niemeijer-van Leeuwens flertallsregel og derav følgende RG transformasjon.

- a La først den opprinnelige Hamiltonfunksjonen bare inneholde nærmeste nabokopling K_1 [med faktoren $(-1/k_B T)$ absorbert], og vis at transformasjonen i første kumulanttilnærmelse, $\mathcal{O}(V)$, blir

$$K'_1 = 2\psi^2(K_1)K_1$$

med

$$\psi(K_1) = \frac{e^{3K_1} + e^{-K_1}}{e^{3K_1} + 3e^{-K_1}} .$$

- b Forklar hvordan dynamikken i denne transformasjonen er, og bestem fikspunktene.
- c Adder så et magnetfelt-ledd, $h_i \sum_i (-1/k_B T)$ absorbert, til Hamiltonfunksjonen. Vil fikspunktene endres? Bestem, i det kritiske fikspunkt, den magnetiske egenverdien til laveste orden, $\mathcal{O}(V^0)$.